

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Cilt: 6, Sayı: 2, 2017
Sayfa: 1274-1288

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[23-04-2017] – [12-06-2017]

Spor Etkinliğinin Sosyal Tabakalaşma Bağlamında Anlamı

Ahmet Zeki ÜNAL

Doç. Dr., Bursa Teknik Üni., İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
Assoc.Prof. Bursa Technical Univ. Faculty of Humanities and Social Sciences
ahmet.unal@btu.edu.tr

Öz

İnsanların boş zamanı değerlendirme eylemlerinden biri olan sportif etkinlikler toplumların tabakalaşmasını anlamada sosyologlara göstergeler sunarlar. Başka bir ifadeyle toplumlarda tabakalaşmayı ölçmenin araçlarından birini de spor etkinliklerinin farklılığı oluşturur. Spor etkinlikleri ister katılarak yapılsın ister izlenerek, sosyal tabakaların farklılıklarını yansıtır. Çünkü her bir sosyal tabaka diğerinden farklı olmak ister ve bu farklılıklarını gündelik yaşantının tamamında görünür kılar. Dolayısıyla sanatsal ve sportif etkinliklerini kendi sosyal tabakasını bir alttakinden ayırt etmek için kullanır. Hem sportif faaliyete erişim imkânları (zira ucuz spor etkinliği olduğu gibi pahalı araçlarla gerçekleştirilen sporlar da vardır) açısından hem de içinden geldiği sosyal tabakanın tercihini içselleştirmesi açısından bir tercih meselesi olarak görülmesi sonucunda tabakalara özgü sportif etkinliklerden söz edebiliriz. Bu makalede üst sosyal sınıfların yaşam tarzları çerçevesinde beğenileri aracılığıyla sınıfsal sınırlarını korumada kullandığı stratejiler, sportif etkinliklerin seçimi bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor Etkinliği, Sosyal Sınıf, Kültürel Sermaye, Ayırım, Sosyal Tabakalaşma.

Meaning of Sport Activity in the Context of Social Stratification

Abstract

Sporting events, one of the activities of people's free-time evaluation, offer sociologists a sense of the stratification of societies. In other words, the diversity of sporting events constitutes one of the means of measuring stratification in societies. Sporting events reflect the diversity of social strata, either by participating or watching them. Because each social layer wants to be different from the other and makes these differences visible throughout the daily life. It therefore uses its artistic and sporting activities to distinguish its social layer from its subordinate. We can talk about sporting events unique to the strata as a result seen as a matter of preference both in terms of opportunities for access to sporting activities (as there are cheap sports activities and sports with expensive cars) and the internalization of the choice of social stratum. In this article, the strategies that the upper social classes use to protect their class boundaries through the likes of life styles are discussed in the context of the choice of sportive events.

Keywords: Sport Activity, Social Class, Cultural Capital, Distinction, Social Stratification.

Giriş

Toplumlarda her bir sosyal tabaka diğerinden farklı olmak ister ve bu farklılıklarını gündelik yaşantısının tamamında görünür kılar. Bu tabakaların kendine özgü yaşam tarzının unsurlarının tamamında olduğu gibi sportif etkinliklerini de kendi sosyal tabakasını bir alttakinden ayırt etmek için kullanır. Bu durumda hem sportif faaliyete erişim imkânları (zira ucuz spor etkinliği olduğu gibi pahalı araçlarla gerçekleştirilen sporlar da vardır) açısından hem de içinden geldiği sosyal tabakanın tercihini içselleştirmesi açısından bir tercih meselesi olarak görülmesi sonucunda tabakalara özgü sportif etkinliklerden söz edebiliriz.

O halde insanların boş zamanı değerlendirme eylemlerinden biri olan sportif etkinlikler toplumların tabakalaşmasını anlamada sosyologlara göstergeler sunduğunu söyleyebilir miyiz? Başka bir ifadeyle toplumlarda tabakalaşmayı ölçmenin araçlarından birini de spor etkinliklerinin farklılığı oluşturur mu? Bu makalede üst sosyal sınıfların yaşam tarzları çerçevesinde beğenileri aracılığıyla sınıfsal sınırlarını korumada kullandığı stratejiler, sportif etkinliklerin seçimi bağlamında tartışılacaktır. Bu makale bir alan araştırması sonuç raporu değildir, daha çok teorik çerçevede bir derleme ve yorumlamaya dayanmaktadır.

Toplumlarda Eşitsizliğin Yansıması Olarak Tabakalaşma

Toplumlarda eşitsizlikleri betimlemek için, sosyologlar sosyal tabakalaşma'dan söz ederler. Tabakalaşma, farklı insan gruplaşmaları arasındaki yapılaşmış eşitsizlikler olarak tanımlanabilir (Giddens, 2000: 256). Toplumlar, daha çok tercih edilenin en üstte, daha az ayrıcalıklı olanın da en alta yakın olduğu bir hiyerarşi içinde "tabaka"lardan oluşmuş olarak düşünülebilir.

Eşitsizliklere bütün insan toplumlarında rastlanmaktadır. En küçük insan topluluklarından en geniş ve karmaşık toplumlara kadar değişik büyüklüklerdeki toplumsal yapılarda konumların ve rollerin ayrıcalıkları, saygınlıkları, otoriteleri ve baskınlıklarına göre az-çok süreklilik gösteren eşitsizliklere dayalı bölünmüşlüğü anlatan tabakalaşma evrensel bir süreçtir.

Günümüzde gelişmiş kapitalist toplumların tabakalaşma düzeni üzerine araştırmalar genel olarak sınıfsal ayrılıkların ve eşitsizliklerin egemen olduğu bir toplumsal düzeni tespit etmektedir. Bu toplumsal düzende sınıfsal gücün üç ana kaynağı vardır: Üç sınıflı bir yapıya yol açma eğilimi taşıyan mülkiyet, ehliyet ve fiziksel emek gücü sahipliği; bunlar, mülkiyete dayanan egemen/üst sınıfa, ehliyete dayanan ara/orta sınıfa ve emek gücüne dayanan işçi sınıfı/alt sınıfa tekabül eder. Bu modelin işaret ettiği sınırlar, gerçek değil görünüşteki sınırlardır; hatta istatistiksel verilerden ibarettir, çünkü bu üç sınıf, kendi içlerindeki tutarlılıkları zamana ve yere göre değişebilen çok çeşitli bölünmelere uğramış olabilir (Edgell, 1998: 63).

Mülkiyet, hem Marx'ın hem de Weber'in vurguladıkları gibi, güç yaratır; üst sınıf üyeleri de yüksek güç düzeylerinde ezici çoğunlukla temsil edilirler. Bunların etkileri sanayi ve mali sermayeyi doğrudan denetleyebilmelerinden olduğu kadar, siyaset, eğitim ve kültür alanlarındaki önemli konumlara erişebilir olmalarından da kaynaklanmaktadır. Üst sınıf, (Giddens, 2000: 268) önemli miktarlarda mülkiyete sahip olan -bunları servet sahiplerinin içindeki % 1 olarak düşünmek, istatistiksel bakımdan yaklaşık bir ölçü sağlayabilir- görece az sayıdaki kişiler ve ailelerden oluşmaktadır. Üst sınıf içinde, "eski" ve "yeni zenginler" arasında genellikle belirgin bir statü farkı olur. Mülkiyetleri birkaç kuşaktan beri var olan aileler, servetlerini kendileri kazananlara küçümsemeyle yaklaşırlar. Bu ikisi bazı toplumsal konumlarda karışık olsa da orta sınıf kökenleri olanlar ile uzun süredir yerleşik olan servet sahipleri arasındaki ilişkiler bir dışlama/dışlanma ilişkisi üzerine dayanır.

Orta sınıflar söz konusu olduğunda, modern kapitalist toplumlarda 20. yüzyıl boyunca, toplumun sınıfsal yapısının ortasında yer alan sınıfsal konumların, diğer sınıfsal konumlardan daha fazla genişlediği ve bölünmeye uğradığı düşünülür; Aynı zamanda orta sınıf deyimi, farklı pek çok meslekteki insanı kapsamaktadır. Birçok araştırmacıya göre, bugün ileri düzeyde gelişmiş toplumların birçoğunda nüfusun büyük bölümü bu sınıf içindedir, çünkü beyaz yakalı işler, mavi yakalılara oranla ayırt edilebilir derecede artmıştır. O halde tek bir orta sınıftan söz etmek, gelir düzeyleri, mesleki otorite, istihdam statüsü gibi niteliklerin belirleyici olduğu orta sınıfların bu sosyal ve mesleki konumları çeşitliliğini görmezden gelmek olur.

Orta sınıfı, birbirinden oldukça farklı olan üç kesime ayırmak mümkündür (Giddens, 2000: 269): Bunlardan ilki eski orta sınıf. Bunlar kendi işlerinin başındaki küçük iş sahipleri, küçük dükkân sahipleri ve küçük çiftçilerdir. "Eski" girişimci orta sınıfların ayırıcı özelliği, üretim araçlarının aynı anda hem sahibi hem çalıştırıcı olmaları ve bazen başkalarını istihdam etmeleridir.

Orta sınıfın ikinci kesimini, yukarı orta sınıfta esas olarak yöneticilik konumunda ya da profesyonel konumda olanlar oluşturur. Bu kategori, çok sayıda kişiyi ve aileyi içermektedir; bunlar hakkında genellemeler yapmaya çalışmak da risklidir. Bunların çoğunluğu, bir yüksek öğrenimden geçmiştir; sosyal ve siyasal konular hakkındaki liberal görüşleri benimseyenlerin oranı, özellikle profesyonel gruplar arasında, oldukça yüksektir.

Üçüncü olarak aşağı orta sınıf, büro elemanları, satış temsilcileri, öğretmenler, hemşireler ve benzerlerini kapsayan heterojen bir kategoridir. Bu ara konumların bazı orta sınıf statü özellikleri vardır -eğitimle elde edilen yeterliliklere dayanan beyaz yaka, büro işi ya da teknik çalışma- ancak maddi kazançlar açısından -ücretler, emeklilik hakları, iş güvenliği vb.-

bunlar tipik işçi sınıfı konumlarına daha yakındır. Çoğunlukla, bu insanların çalışma koşulları arasında bir benzerlik varsa da, aşağı orta sınıf üyelerini, çoğu mavi yakalı işçiden daha farklı toplumsal ve siyasal tutumları benimsemelerinden dolayı ayırt etmek mümkündür.

Bağımlı sınıfların (Giddens, 2000: 271) işçi sınıfı olarak tanımlanması geleneksel hale gelmiştir; işleyiş söz konusu olduğunda bu sınıf her zaman el emeğine dayanan işlerde çalışanlardan oluşmaktadır. İşçi sınıfı, belki de en güçlü şekilde geliştirilmiş sınıf kültürüne sahiptir ve oldukça uzun zamandır da tabakalaşmayla ilgili olarak Avrupa ve Amerika'da yapılan sosyolojik araştırmaların merkezinde yer almıştır. Güçlü bir topluluk duygusu, güçlü bir kimlik duygusunu teşvik etmektedir. İşçi sınıfı içindekiler kolaylıkla işçi sınıfından olmayanlardan, özellikle memur sınıfı, işverenler ya da durumu daha iyi olanları temsil edenlerden ayırt edilebilmektedirler.

Orta sınıfta olduğu gibi, işçi sınıfında da ayırt edilebilir bölünmeler görülmektedir. Bu tür bölünmelerin önemli bir nedeni, nitelik düzeyinden kaynaklanır. Nitelikli işçilerden oluşan yukarı işçi sınıfı, üyeleri öteki mavi yakalı işçilerin aldığından daha yüksek gelir, daha iyi çalışma koşulları ve daha yüksek bir iş güvencesi sahibi oldukları için sık sık "emeğin aristokrasisi" olarak görülmektedir. Teknolojik değişme bazı nitelikleri gereksiz kıldığı ve bu tür işlerde çalışan işçilerin -örneğin, matbaacıların- durumunu zorlaştırdığı halde, genel olarak nitelikli işçilerin ekonomik koşulları son yıllarda daha da iyileşmiştir. Pek çok işte, bu tür işçilerin kazançları görece olarak yüksek düzeylerde seyrederken, işleri de istikrarlı olmaya devam etmiştir; bu işçiler artan işsizlik düzeylerinden, daha az nitelikli mavi yakalı işlerde bulunanlara kıyasla çok daha az etkilenmişlerdir.

Aşağı işçi sınıfı, çok az bir eğitim gerektiren, niteliksiz ya da yarı-nitelikli emeğe dayanan işlerde bulunanlardan oluşmaktadır. Bu işlerin pek çoğu, nitelikli işçilerin bulunduğu işlere kıyasla daha düşük bir gelir ile iş güvencesi açısından daha kötü koşullar sağlar. İşçi sınıfının çalıştığı işler, tam zamanlı mı yoksa yarım zamanlı mı olup olmadığına ve işçilerin sahip oldukları iş güvencesine göre de farklılık göstermektedir.

Kültürel Toplumsal Sınıf Analizi

1980'lerden sonra günümüz modern toplumların tabakalaşmasının analizinde ekonomiye eşdeğer ağırlıkta kültürü analizin merkezine koymaya yönelik sosyologlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Yeni sınıf analizinde kültür, nesnel konumu yansıtan bir öznellikler bütünü değil, sınıf süreçlerinin kurucu unsurlarındandır. Genel olarak kültürel sınıf analizi, eşitsizlik süreçlerinin, toplumsal hayatın birçok alanında nasıl üretildiği ve de bu süreçlerin nasıl ekonomik ve kültürel pratikleri birlikte içerdiği konusuna odaklanır. Yeni paradigmaya göre, sınıf, araştırmacılar tarafından doldurulan nesnel ve boş bir kategoriden daha çok, bireylerin toplumsal

pratikleri ve sembolik araçları aracılığıyla inşa ettikleri bir değişkendir. Bu nedenle araştırmanın merkezinde, bireysel kimliklerin sınıf süreçleri ile nasıl şekillendiği sorunu yatar (Karademir Hazır, 2014: 234).

Kültürel sınıf analizine yönelişi Bourdieu'nün tabakalaşma teorisindeki yaklaşımının yol açtığını söylemek mümkündür. Bourdieu, toplumsal sınıf farklılıklarını incelerken; sermayelerin sınıflara göre dağılımlarını da göstermektedir. Ona göre, toplumun "tahakküm eden sınıf"ı içinde yer alan büyük tüccar ve sanayiciler, "ekonomik sermaye"yi ellerinde bulunduran; "kültürel sermaye"leri ise, göreceli olarak daha az olan bir sınıftır. Bilim adamlarında ise, genellikle bunun tersi görölmektedir. Bu ters yapının, orta düzey yöneticiler, mediko-sosyal hizmet elemanları, sekreterler ve çeşitli kültürel mesleklerde çalışanların oluşturduğu "yeni küçük burjuvazi" ve "küçük patronlar"ın meydana getirdiği "küçük burjuvazi"den oluşan orta sınıflarda değiştiği; ekonomik ve kültürel sermayenin eşit düzeylerde - dengeli bir biçimde- bulunduğu dikkati çeker. Alt sınıflara gelince denge yeniden bozulmakta; ekonomik sermayenin olmadığı, kültürel sermayenin de düşük bir seviyede kaldığı görölmektedir (Bourdieu, 1979: 227).

Bourdieu'de toplumsal sınıflar arasındaki karşıtlık tahakküm (ekonomik ve özellikle kültürel tahakküm) üzerine dayanmaktadır. Toplumsal bir sınıfın tahakkümü sosyal düzen anlayışını diğer sınıflara kabul ettirme kapasitesidir. Bu tahakküm eden sınıf, özel sektör yöneticileri, patronlar, üniversite profesörleri gibi farklı mesleklerden oluşabilmektedir.

Tahakküm ilişkileri bir simgesel şiddet formu kazanır, yani tahakküm eden sınıf, kendine özgü sosyal değerleri, kendi dünya görüşünü ve kendi kültürünü tahakküm altındaki sınıflara dayatmaya yönelmektedir. Bu anlamda, başat kültür tahakküm eden sınıfın kültürüdür. Tahakkümün sosyal yeniden üretim gibi bir amacı vardır, yani başat kültür her zaman meşru olmak zorundadır ve asla tartışma konusu olmamalıdır. Bu nedenle "renkler ve zevkler tartışılmaz"dır.

Müzik zevkinden tutun da sportif faaliyetlere kadar uzanan, etik ve estetik tüm değerleri kapsayan bu farklılıklar, var olmaları bir yana; sürekli bir biçimde yeniden üretilmektedirler. Çünkü sosyal grupların ayırt edici özelliklerinden biri de, varlığını devam ettirme çabasıdır. Dolayısıyla, sosyal sınıflar "ayırt edilmek" isterler. "Ayırt edilmek, başkalarını isimlendirerek isimlenmektir" (Ferréol ve Noreck, 2003: 90). Dolayısıyla, "yeniden üretim" in stratejilerini belirleyen; varlığını koruyabilmek için tahakkümünü devam ettirmek isteyen "tahakküm eden sınıf"tır.

Kültürel eşitizlik iki temel faktörden beslenmektedir: Bunlardan biri ekonomik sermayenin eşitiz dağılımı; ikincisi de kültürel sermayenin eşitiz dağılımıdır. Ekonomik sermayenin eşitiz dağılımı, konser, sergi, sinema, tiyatro, opera gibi kültürel pratiklere ulaşmanın önüne engel koyan,

onlara ulaşımı sınırlayan bir faktör konumundadır. Kültürel sermaye ise, ekonomik sermayenin eşitsiz dağılımıyla oluşan sosyal hiyerarşiyi besler, birbirinden ayrılan sosyal kategorilerin/sınıfsal pozisyonların kültürel ürüne ve kültürel pratiğe ilişkin farklılaşan benimsemeleri normalleştirir. Farklılaşan kültürel pratikler ve beğeniler, sınıflar arasındaki ayırımın, hem doğal olarak geliştiği izlenimini oluşturur, hem de onun eşitsiz biçimde kuşaklararası aktarımını sağlar (Arun, 2014: 187). Böylece sınıflara özgü yaşam tarzları belirginleşmiş olur.

Yaşam Tarzları ve Kültürel Ayırım

Yaşam tarzları modern dünyanın temel özellikleri arasındadır. Yaşam tarzları insanları birbirinden farklı kılan davranış kalıplarıdır (Chaney, 1999: 14). Gerçekleşen şey ne olursa olsun tarzın, maddî (kantitatif) yönü ile bu maddî unsur veya unsurların bireylere göre değişen gerçekleştiriliş biçimi olarak maddî olmayan (kalitatif) yönü vardır. Kısaca değişik tarzları yaratan öz, bireyler arasındaki düşünce, tutum ve davranış farklılıklarına göre değişen maddî olmayan unsurların maddî unsurları biçimlendirmesidir. Bu alt-kültürler genel kültüre ve birbirine bağlanmış olmakla birlikte, onların görece olarak birbirinden farklı ve bazı bakımlardan birbirine karşıt yönleri de bulunmaktadır (Eke, 1980: 95). Tabakalar arasındaki uzlaşmazlıkların temelinde işte bu ayrılıklar ve karşıtlıklar yatmaktadır.

Yaşam tarzı içinde eyleyenler tarafından yaygınlaştırılan kültürel pratikler ve yargılar, "salt zevk"ten "barbar" zevke, en meşrudan daha az meşruya doğru giden bir hiyerarşi içinde sıralanan sosyal ürünlerdir: Klasik tiyatroya sokak tiyatrosu karşıttır, binicilik ya da golfe yürüyüş ya da futbol karşıttır vb. Soylu kültürel alanlar (klasik müzik, resim, heykel, edebiyat, tiyatro) ve meşruiyet yolunda daha az soylu pratikler (sinema, fotoğraf, türkü, caz, çizgi film...) birbirine karşı konumda yer alırlar. "Kültürün kutsal alanını oluşturan aşağı, kaba, bayağı, yiyici, gurursuz -başka bir deyişle doğal-beğenilerin reddedilmesi; kutsal şeylere saygısızlık edenlere sonsuza dek kapalı, arındırılmış, inceltilmiş, yansız, karşılıksız, saygın zevklerle doyurulabilenlerin üstünlüğünü onaylama anlamına gelir" (Bourdieu, 1979: 7). Öyleyse kültürel alan, aynı zamanda zevksizlikler olan zevklerin birbirine karşıt olduğu bir sınıflama sistemi olarak işlev görür: Zevkler hem bir sınıfa aidiyeti gösteren bütünleşme faktörü olarak, hem de dışlama faktörü olarak işlev görürler.

Bundan dolayı, kültürel pratikler ve yargılar birçok çeşit ayırım stratejisi kurarlar (Dewerpe, 2000: 57). Bütün toplumda ya da değişik sosyal alanlarda, ayırım yapma fırsatları sınırsızdır: Giyim-kuşam, iç dekorasyon, turizm, eğlence, spor, mutfak. v.b. Kültürel alanda, eyleyenlerin stratejileri konumlarına göre değişir: Tahakküm eden konumdaki bireyler muhafaza stratejilerini tercih edeceklerdir; buna karşılık, tahakküm edilen durumundaki bireyler, alanın işleyiş kurallarını değiştirmeye çalışarak bozgunculuk stratejileri uygulayacaklardır. Kültürel meşruiyet, öncelikle okul kurumu ve aile içerisinde kazanılmış, kültürel yetki kazanma

mekanizmaları tarafından güçlendirilmiştir. Böylece, yüksek bir kültürel sermayeye sahip olmak ile sanatsal yetki arasında istatistiksel bir ilişki gözlemek şaşırtıcı değildir.

Toplumsal Sınıfların Kültürel Tespit Araçları

Ayırım stratejilerinin uygulandığı geniş bir alan söz konusudur. Tüketim biçimleri, yaşanan bölge ve oturlan konut, toplumsal etkileşim ve sosyal dünyaya katılma türleri, boş zaman etkinlikleri; değerler, eğilimler, tutumlar ve zevkler; giyinme ve konuşma biçimleri; evlenme yaşı ve biçimleri; ve daha pek çok olgular ve süreçler ayırım üzerine dayalı yaşam tarzını belirler (Chaney, 1999: 37). Yaşam tarzını belirleyen öğeler arasında da dinamik bir ilişkiler örüntüsü söz konusudur. Bu özellikler, kuşkusuz, zamana ve toplumlara göre önemli değişiklikler gösterse de, toplumsal tabakalaşma yapısını belirleme açısından, yaşam tarzını belirleyen öğeler arasındaki ilişkilerin özelliğini ve tabakalar arasında görülen yaşam tarzı farklarının belirginleşme ve karşıt düşme boyutlarını göstermede ön planda yer alırlar. Bu nedenle kısaca değinmekle (Ayrıntılı bkz. Ünal, 2011: 129-138) iktifa edeceğiz.

a) Oturma Bölgesi

Tabakalaşmanın hemen bütün özelliklerini tabakaların oturdukları bölgelerin birbirinden ayrılmasında gözlemek mümkündür. Günümüzün modern toplumlarında yapılan araştırmalar, sınıf tipi tabakalaşma biçiminin çoğu özelliklerinin toplumsal sınıfların oturma bölgelerinin görece farklılaşmasında yansımaları bulduğunu dile getirmişlerdir. Ancak kentlerde oturma bölgelerinin toplumsal tabakalara bağlı olarak farklılaşmasında bütün toplumlar ve dönemler için geçerli olacak tek tipini belirlemek pek kolay görünmemektedir. Genellikle, geleneksel toplumların kentlerinde üst tabakaların merkezde, orta tabakaların orta kuşakta ve alt tabakaların da gecekondu bölgeleri (Davis, 2007: 35) gibi kentin dış kesimlerinde oturdukları, ekonomik ve teknolojik bakımdan gelişmiş toplumların büyük kentlerinde ise, bunun tersine bir sıralanış gösterdiği söylenilmektedir. Bu genel eğilimden çok önemli sapmaların görüldüğü de bir gerçektir. Ancak, gelişmiş toplumlarda ve bir toplumun gelişmiş büyük kentlerinde üst tabakaların kent dışında, "banliyö"lerde ya da kent içinde de olsa "steril güvenli siteler"de oturma eğiliminin giderek yaygınlaştığı söylenilebilir (Giddens, 2000: 512). Fakat bunu katı ve her zaman ve her yerde geçerli bir genelleme olarak almamak gerekir. Çünkü toplumun ve çevrenin çok değişik koşullarına bağlı olarak, söz konusu eğilimin dışına çıkan yerleşim biçimleri görülebilmektedir.

b) Konut ve İç Dekorasyon

Bir toplumsal tabakanın farklılıklarını oturlan konutun tipi, niteliği, büyüklüğü, bölmeleri, bakım ve onarımı gibi daha birçok öteki özelliklerinde gözlemlemek mümkündür. Yaşam tarzının ve sosyal saygınlığın belirleyici öğelerinden biri olan konutun özelliklerinde görülen bu farklılıkların ölçüleri ile tabakalaşma tipi ve özellikleri arasında sıkı bir ilişki vardır.

Dünyada yapılan pek çok araştırmada, üst tabakaların büyük ve gösterişli evlerde oturmalarına karşılık, alt tabakaların küçük evlerde, bodrumlarda veya kulübelerde oturdukları ortaya çıkmaktadır (Davis, 2007). Ülkemizde de benzer farklılaşmaları gözlemlemek mümkündür. Örneğin, konut içinde suyun, elektriğin, doğalgazın, banyonun, ayrı mutfağın, tuvaletin, yemek ve konuk salonunun, çalışma odası ve kütüphanenin, ev içi akıllı sistemlerin vb.'nin bulunup bulunmaması tabakalara göre değişmektedir. Üst tabakalardan alt tabakalara doğru inildikçe, böylesi konut donatımları ve kolaylıklarının giderek azaldığı ve en alt tabakalarda çoğunluğunun hiç bulunmadığı gözlenmektedir. Öte yandan konutun tüketimle özdeşleşerek kentsel orta sınıf kültürü ve yaşam tarzının en belirleyici ve ayrıştırıcı öğelerinden biri haline gelmesi de yakın zamanların ürünüdür. Tarihsel bir kurgu olarak "ideal ev", günümüzün modern toplumlarında konfor, rahatlık, saygınlık gibi simgesel çağrışımlarıyla orta sınıf kültürünün odak noktası haline gelmiştir (Öncü, 2005: 91).

Burada bir dekorasyon unsuru olarak sanatsal objelere de değinmek gerekir. Resim ve heykel tercihleri bireylerin ya da ailenin sınıfını belirleyecek özelliklere sahiptir. Milyon dolarlık orijinal tablounun duvarda asılı olması ile ucuz imitasyon tabloların seçimi hem ekonomik sermaye ile hem de kültürel sermayenin miktarı ve hacminin büyüklüğüne göre değiştiği görülebilir. Heykeller için de benzer gözlemleri yapmak mümkündür.

c) Tüketim Biçimleri

Konutta olduğu gibi, başka alanlardaki tüketim biçim ve yönelimleri bakımından da toplumsal tabakalar arasında gözle görülür farklılıklar bulunmaktadır. Günümüzün kapitalist üretim biçimi, insanların tüketim biçimi ve eğilimlerinde birbirine gitgide daha fazla benzemesine yol açsa da, görülen tabakalar arası farklılıkların ortaya çıkmasında, gelir ve ekonomik durumun etkisi sanıldığından çok daha azdır. Tüketim biçim ve eğiliminin belirlenmesinde, gelirin yanı sıra kültürel, sosyal ve psikik etkenlerin de önemli etki payları vardır. Bourdieu (2006: 19), kişilerin yer aldıkları sınıfsal konumlarına bağlı olarak tüketim biçimleri bakımından farklılıklarını koruduklarını ortaya koymaktadır. Bazı yemekler, içecekler, müzik parçaları, televizyon programları, takip edilen yazarlar, gidilen mekânlar vb. dikkatle seçilmekte ve tüm bu seçeneklerde sınıfsal konum ve eğilim büyük ölçüde rol oynamaktadır. Dolayısıyla üst sınıfa mensup ekonomi seçkinleri arasında yer alan kişiler "gösterişe dayalı tüketim"e (Yanıklar, 2006: 145) yönelik eğilimler göstermektedir.

d) Sosyal Etkileşim Ağları

Belirli bir sosyal yapıdaki tabakaları birbirinden ayırmada ve tabakalaşma tiplerini belirlemede en başta gelen ve elverişli süreçlerden biri, sosyal etkileşim biçim ve türleridir. Bu nedenle eskiler arasında Marx, Weber, Durkheim ve Simmel, onlardan sonrakiler arasında da Park, Schumpeter, Bogardus, Sorokin, Gurvitch ve Barber gibi sosyologlar, toplumsal tabakaları ve onların tiplerini belirlemede sosyal etkileşime büyük önem vermişlerdir. Çünkü bu etkileşim biçimlerindeki farklılaşma ayrı tabakaların kendi bireylerine kazandırıp benimsettikleri algılama, düşünme ve davranışta bulunma kalıplarının benzerlik ve farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

Sosyal etkileşimin en ciddi, dolayısıyla en elverişli ve en güvenilir tabaka belirleme biçimi evliliklerdir. Sosyal sınıfları belirlerken sosyoloğun baktığı göstergelerden biri de, içten evlenmelerin sıklığıdır. Eşitlikçi ve özgür ilişkilerin çok yaygın olduğunun ve sınıf farklarının hemen tümüyle ortadan kalkmaya yüz tuttuğunun savunulduğu Batının post-modern toplumlarında bile, sınıf-içi evlenme oranlarının sanıldığından çok daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Örneğin, bu nedenle Bourdieu'nün modeli, karşılaşmaları, yakınlıkları, sempatileri, hatta arzuları önceden söyleyebilecek mesafeler tanımlamaktadır (2006: 19-20): Somut olarak bu, toplumun üst tarafında konumlanan insanların, aşağıya doğru konumlananlarla evlenme şansının az olduğu anlamına gelir. Çünkü öncelikle bu kişilerle fiziksel olarak karşılaşma olanakları yoktur (ya da, "kötü yerler" olarak adlandırılan yerlerde karşılaşılır, yani sosyal sınırların çiğnenmesi pahasına karşılaşılır). Üstelik onlarla, öylesine, geçici olarak, rastlantısal olarak, adeta kazara karşılaşılır ki bu da, "anlaşamayacaklar"ı, birbirlerini gerçek anlamda anlamayacakları ve birbirlerinden hoşlanmayacakları anlamına gelir. Tersine, sosyal evrendeki yakınlık ise, yakınlaşmayı hazırlar: Sosyal evrenin kısıtlı bir yerinde bulunan insanlar hem daha yakın olacak hem de yakınlaşmaya daha çok eğilim göstereceklerdir (Bourdieu, 2006: 24).

e) Boş Zaman Etkinlikleri

Her sosyal sınıfın kendine özgü ve onu ötekilerden ayırt eden bir alt-kültür çevresi oluşturması zevklerini ve boş zaman değerlendirme biçimlerini de etkiler ve farklılaştırır. Boş zamanları değerlendirme faaliyetleri sosyologlar tarafından sosyal yapının bir kurumu olarak değerlendirilmektedir. Boş zaman, fizyolojik ihtiyaçlar ve zorunlu çalışma dışında kalan zaman (Tezcan, 1994: 8) olarak tanımlanabilir. Söz konusu edilen kurum, bu zaman diliminin değerlendirilmesiyle ilgilidir. Bu değerlendirmenin nitelikleri ise, gönüllülük esasına dayanması, bireye doyum sağlama, esnek bir yapıya ve bir değere sahip olmasıdır.

Bu kurum dinlenme, eğlenme ve zevk alma gibi günü birlik olarak gözükene ama insan hayatının önemli bir kısmını içine alan kapsamlı bir yapıdır. Söz konusu edilen üç formun içeriğini ise genellikle öğrenme, sanat faaliyetleri ve diğer hobisel davranışlar oluşturmaktadır. Kendi içinde de dinlenme, uyuma; eğlenme, oyun oynama, spor yapma; zevk duyma; öğrenme ve sanatsal faaliyetlerde bulunma gibi alt kurumsallaşmaları kapsar ve genel olarak da birer kültürel çalışma olarak karşımıza çıkar. Kişinin fiziki ve zihni/ruhi dinlenme ihtiyacını karşılayan bu kurumun günümüz toplumlarında en belirgin alt kurumları şöyle sıralanabilir: Spor, sinema, tiyatro ve televizyon; müzik dinleme; el sanatları ve okuma. Dernekler ya da onların yerini tutan örgütlenmiş yapılar, yaygın adıyla “gönüllü kuruluşlar”, boş zaman etkinliklerinin toplu yapıldığı yerlerdir (Aydın, 2013: 131-32).

İnsanlar boş zamanlarını kültürel birikimlerine başka bir değişle sermayelerine göre değerlendirirler. Bir grubun ya da sosyal sınıfın üyesi olarak bireyler gerçekten de seçimlerini bu özellik ve imkânlarla göre yaparlar. İçinde doğdukları sınıfsal konum ve bu konumun onlara sunduğu fırsatlar çerçevesinde ulaştıkları eğitim imkânları yoluyla kazanımları onların yaşam biçimlerini oluşturur. Yaşam tarzının bir unsuru olarak boş zaman etkinlikleri tercihleri de böylece sınıfsal tercih anlamına gelir. Örneğin insanların açık havada bir geziyi (piknik yapmak gibi) veya kapalı salonda oturumu (tiyatro gibi) seçmeleri ve özellikle toplumda bunun yaygınlık durumu böyle bir tercihle açıklanmaktadır. Bireylerin içinden geldiği toplumsal kategoriye göre yani sınıfsal yapısına göre beğenileri boş zaman etkinliklerini belirler. Gösteri sanatları, sinema, tiyatro, müzik, el sanatları, spor ve tatil tercihleri onların sınıfsal yapılarına göndermede bulunur.

Boş Zaman Etkinliği Olarak Spor ve Sınıfsal Ayırım Etkisi

Daha önce değindiğimiz gibi eğer kültürel pratikler ve yargılar birçok çeşit ayırım stratejisi kuruyorsa (Dewerpe, 2000: 57) sportif etkinlikler de sınıflar arasında ayırım yapma imkânını sunar. Çünkü bütün toplumda ya da değişik sosyal alanlarda, ayırım yapma fırsatları sınırsızdır.

Sporun toplumsal hayattaki yerini ve işlevlerini inceleme konusu yapan sosyologlar bizim burada odaklandığımız çerçeveye birlikte çok farklı yönlerinden söz ederler. Onlara göre, insanın beden ve ruh sağlığını geliştirmek ve iradesini güçlü kılmak beden eğitimi ve sporun temel amaçları arasında yer aldığı gibi, aynı zamanda sosyal ve ekonomik kalkınmanın da temel unsurları arasında yer alırlar. Beden eğitimi ve spor iradeyi güçlendirerek, insanın kendi kendine güvenini kazanmasını sağlayarak kişiliğinin oluşmasını kolaylaştırır. Spor ve beden eğitimi, bireyin keşfedilmemiş özelliklerini ve yaratıcı yönünü ortaya çıkaran önemli bir etkidir. İnsanın beden ve ruh yapısını geliştirmek ve iradeyi güçlü kılmanın yanı sıra, grup çalışmasını kolaylaştırmak, karşılıklı dayanışmayı sağlamak, kendine güveni gerçekleştirmek, bireyin toplum üyeliğini

kazanması olan sosyalleşmesinde de, spor önemli bir konumdadır (Erkal, Güven ve Ayan: 1998: 114; Yetim, 2000: 67). Çünkü sporda, faaliyetleri yönlendiren temel noktaların başında rekabet, iş bölümü, kolektif bilince ulaşmak, dayanışma ve çatışma-uyuşma ikilemi gelmektedir.

Bir eğitim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra, spor, anlayış ve sorumluluk taşıyabilme ve iş birliği içinde düzen sağlama yeteneğini de geliştirmektedir. Sebatsız ve enerjik olmayı sağlaması, sosyal gruba ve topluma mensubiyeti değerlendirebilme gücünü bireye kazandırmakta, birey ile toplum ilişkilerini daha uyumlu kılmaktadır (Erkal, Güven ve Ayan: 1998: 181). Böylece spor bireyin sosyalleşmesine de katkıda bulunmaktadır.

Sosyal çevrenin taşıdığı özellikler farklı sportif faaliyetlerin geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır. Sosyal çevre olarak düşünebileceğimiz aile, okul, iş yeri, mensup olunan sosyal sınıf ve fizikî çevre şartları, sportif faaliyetin hangi dalda yoğunlaştığına ışık tutmaktadır. Dağlık olmayan bir çevrede dağ ve kış sporlarının gelişmesini beklemek mümkün değildir. Aynı biçimde, söz konusu sosyal çevrede kabul görmeyen bir sportif faaliyetin de arzu edilen seviyeye çıkamayacağı aşikârdır.

Spor, sosyal bir role sahiptir (Yetim, 2000: 67). Ancak bireylerin sportif faaliyet karşısındaki davranışlarını belirleyen unsurlar iki ana başlık altında toplanabilir: 1) Spora karşı genetik olarak doğan eğilim; 2) Spora karşı toplumda bireyin sosyalleşmesine paralel olarak sosyal çevrenin etkisi sonucu doğan eğilim (Erkal, Güven ve Ayan: 1998: 114). Ancak spora ilgi ve katılma sadece sosyal çevre faktörü ile açıklanamaz. Gerçekten sosyal çevrenin bireylerin davranışları ve eğilimleri üzerinde önemli payı inkâr edilemez. Ancak bireylerin kişisel yetenek ve genetik yatkınlık özellikleri de katılmaya yol açmaktadır. Örneğin Japonların hareketli sporlara olan uyumu, siyahilerin güç ve fizikî üstünlük isteyen spor dallarında üstünlükleri ve kendi dışlanmış kimliklerinin ispatında belirli spor alanlarını seçmeleri (Bayraktar, 2003: 27) bu konuda verilebilecek örneklerden birkaçıdır.

Ancak, şurası muhakkak ki, aynı sosyalleşme süreci içinde ve aynı sosyal çevreye sahip bireylerin hepsinin bilfiil sporcu olduğu da görülmüş değildir. Sportif olaya katılma, bizzat spor yapmakla da olmamaktadır. Bu katılmanın çeşitli şekillerinden birisine örnektir. Çünkü toplumsal tabakalaşma açısından baktığımızda, her sportif faaliyete erişim imkânları her toplumsal kategori/sosyal sınıf için mümkün gözükmemektedir. Zira ucuz spor etkinliği olduğu gibi pahalı araçlarla gerçekleştirilen sporlar da vardır. Bu durumda ekonomik sermayesi güçlü bir kesimden gelen bir birey için katılmak istediği sportif etkinliğin ekipmanlarını elde etme şansının olmadığından söz edemeyiz. Ancak bu durum alt sosyal sınıfa mensuplar

için pekâlâ sorun olabilir. Spor yapmak isteyen alt sınıftan bir grup işçi bir topla saatlerce futbol etkinliğini sürdürebilir. Fakat bu grubun bir golf kulübüne, bir yat kulübüne ya da binicilik kulübüne üye olarak bu sporları icra etmesine ekonomik sermayelerinin yetersizliği engel olacaktır.

Öte yandan bireyin içinden geldiği sosyal tabakanın yaşam tarzı tercihini içselleştirmesi açısından bir tercih meselesi olarak ta bazı sportif etkinlikler sınıfa özgü olarak nitelendirilebilir. Üst sınıfın yaşam tarzlarının temelini konfora dayalı maddi imkânlar oluşturmaktadır. Bu nedenle her şeyin gösterişli olması tercih edilmektedir. Kültürel seçkinlerin üyeleri, yaşam tarzlarını kurarken toplumun diğer sınıflarının dışında başka ölçütlerden hareket etmektedirler. Bu tarzın temeli ekonomik ve maddi imkânlar olmaktan ziyade, onların sahip oldukları kültürel kodlardır. Bu açıdan onlar için spor, basitçe spor yapmak değildir; ekonomik gösterge, konfor, gösteriş, ayırım ve ilişkiler ağı gibi özellikler hep birlikte etkisini gösterir. Golf, yat ve balıkçılık sadece bir spor değildir, sınıfsal ilişkilerin somutlaştığı bir alan, iş ilişkilerinin kurulduğu ortamları barındıran bir etkinliktir (haberturk, 26 Eylül 2016; businessht, 10 Mart 2016; NTV, 4 Ekim 2013).

Sınıflar arasında farklı spor türlerinin dağılımını anlamak, sınıflar için, sporların kendilerine özgü algı ve değerlendirme kalıpları uyarınca temsil ettikleri farklı maliyet (ekonomik, kültürel ve “fiziksel”) ve faydaları dikkate almakla mümkündür (Bourdieu, 2015, 37): Uygulanan sporlarda vücut geliştirmede görünür, form korumada görünmez olan gibi güç, sağlık, güzellik elde etmek şeklinde kısa ve uzun vadeli fiziksel faydalar bulunabileceği gibi toplumsal terfi gibi ekonomik ve toplumsal faydaları olabilir. Öte yandan sporlar uygulayıcılarına daha değerli faydalar da sunabilirler: Ender ya da yaygın olmaları ve az ya da çok açık biçimde bir sınıfa atfedilmelerinden dolayı yani boks, futbol veya vücut geliştirmenin halk sınıflarına, tenis ve kayağın burjuvaziye ve de golfün büyük burjuvaziye atfedilmesi gibi kısa ve uzun vadeli sembolik faydalar üretirler. Bu faydalara örneğin fit olma, bronzlaşma, az ya da çok belirgin kaslanma gibi bizatihi beden üzerinde harcanan çabayla yaratılan farklılaşma ile bazı sporların (golf, polo vs.) ortaya çıkardığı yüksek derecede seçici gruplara erişim ile yaratılan ayrışma eklenebilir. Bu faydaları elde etme çabasının, farklı toplumsal tabakalardaki bireyleri, ait oldukları toplumsal tabakanın gereği olarak, yaşam biçimleri, meslekleri, eğitim ve gelir düzeyleri doğrultusunda, onların hangi sporlara hangi düzeyde ve hangi biçimlerde katılabileceklerini etkilediği bir kent (Antalya) sınırlılığı içerisinde gerçekleştirilen araştırmada (Kaplan ve Akkaya, 2013) gözlemlenmiştir.

Sonuç Yerine

Sosyal sınıfların karakteristik özelliklerinden biri de varlığını devam ettirme çabalarıdır. Bu amaçla giyim-kuşam ve beslenme gibi temel ihtiyaçların giderilmesinde bile kendisini gösteren, sosyal hayatın her alanında var olan farklılıklarını vurgularlar. Ayırt edilme ve farklılıklarını koruma çabası, üst

tabakada daha net görülmektedir. Alt ve orta sınıflar ise, üst tabakaya özentide bulunmakta, onların toplumsal pratiklerini taklit etmektedirler.

Böylelikle üç sosyal sınıfa karşılık gelen üç yaşam tarzından söz etmek mümkün olmaktadır. Tahakküm eden sınıfın üyeleri, ayırım kavramı üzerine kurulu bir yaşam tarzını sürdürürler; küçük burjuvazinin üyelerinin yaşam tarzını ise onların sosyal yükselme arzuları şekillendirir. Halk sınıfları ise, güçlü biçimde zorunluluğun ve bu zorunluluğa adapte olmanın anlamıyla belirlenmiş, dolayısıyla fizik gücünün değerlendirilmesine odaklanmış bir yaşam tarzına sahiptirler. Bu birbirinden farklı yaşam tarzları bu üç sosyal sınıf arasındaki sosyal mesafelerin korunmasını, dolayısıyla tabakalaşmanın devamını sağlamaktadır.

Bu durum bir boş zaman etkinliği olarak sportif faaliyetlerde de kendini gösterir. Üst tabakaya mensup bireylerin (elitlerin) ilgi duyduğu sporlar, alt ve orta sınıfların sporlarından ayırım stratejileri uygulanarak farklılaştırılmıştır. Fakat orta tabakalarda, yani küçük burjuvazide durum oldukça farklı görünmektedir. Zira bu sınıfın bireyleri, başarılı olmamalarına karşın elitin yaşam biçimlerini, tüketim yönelimlerini, norm ve davranış kalıplarını büyük bir istekle taklit ederler. Elitler farklılıklarını spor aracılığıyla sürdürürken, diğerlerinin onlara duyduğu özentide bulunmalarıyla, bu sporlar zamanla popüler hale gelebilmektedir. Bu durumda elitler, yeni sportif pratikler geliştirerek ayırımı yeniden inşa ederler. Elitlerin sporu kitlelerin sporu olmaya başladığında, o spordaki ayrıcalık özelliği kaldırılır ve istenmeyen, küçümsenen konuma itilir.

Ekonomik ve kültürel sermayeye sahip olamayan gruplar, yani halk sınıfı, çok dar imkânlar içinde daha az seçme özgürlüğüne sahiptirler. Genel olarak seçkin sınıfların beğenileri onları fazla yönlendirmez. Onlar, erişimi kolay, yaygınlaşmış, kitleleşmiş sporlara eğilimlidirler. Bedene eziyet etme pahasına da olsa, güçlü olmayı öne çıkaran sporlara yönelmektedirler. Böylece spor etkinlikleri hem bir sınıfa aidiyeti gösteren bütünleşme faktörü olarak, hem de diğer sınıftan olanları dışlama faktörü olarak işlev görürler.

Sonuç olarak günümüzde gelişmiş kapitalist toplumların tabakalaşma düzeni üzerine araştırmalar bazen varlığı veya yokluğu üzerine tartışmalar çıkarsa bile genel olarak sınıfsal ayrılıkların ve eşitsizliklerin egemen olduğu bir toplumsal düzeni tespit etmektedirler. Toplumsal alan, çok boyutlu bir yapıya sahip olmasına karşın esasta ekonomik ve kültürel olan sermayenin hacmine ve yapısına göre, değişik sınıfları ve sınıfsal grupları karşı karşıya getirir. Dolayısıyla sosyologlar da, toplumsal yapılardaki bu karşı karşıya gelen konumların ve rollerin ayrıcalıkları, saygınlıkları, otoriteleri ve baskınlıklarına göre az-çok süreklilik gösteren eşitsizliklere dayalı bölünmüşlüğü anlatan tabakalaşmayı çok çeşitli değişkenlerle ölçmeye devam etmektedirler. Kültürel sınıf analizi bağlamında yaşam tarzının farklılığı üzerinden, onun unsurları içerisinde beğenilerin şekillendirdiği boş

zaman etkinlikleri de bu değişkenlerden birisidir. Boş zaman etkinliklerinin bir parçası olan spor etkinliği sosyologlar tarafından bir sosyal kurumun sosyolojik analizi bağlamı dışında; sadece kişisel bir yetenek ya da beğeni tercihi değil sınıfsal bir yönelimi işaret etmesi dolayısıyla sınıfsal farklılığın, sınıflar arası sosyal mesafenin ve aynı zamanda sınıfsal değişimin göstergesi olarak da ele alınmakta ve izlenmektedir.

Kaynakça

- Arun, Özgür (2014). "İnce Zevkler - Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye'de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları", *Cogito*, sayı: 76, s. 167-191.
- Aydın, Mustafa (2013). "Toplumsal Yapı ve Kurumlar", İ. Çapçioğlu ve H. Beşirli (Ed.) *Sosyolojiye Giriş*, Ankara: Grafiker, 114-134.
- Bayraktar, Cengiz (2003). "Sosyal Yapı Özelliklerinin Spora Etkisi", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: XVII, Sayı: 1, 19-36.
- Bourdieu, Pierre (1979). *La Distinction. Critique sociale du jugement*, Paris: Minuit.
- Bourdieu, Pierre (2006). *Pratik Nedenler*, (Çev. Hülya Uğur Tanrıöver), İstanbul: Hil, 2. b.
- Bourdieu, Pierre (2015). *Ayırım, Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*, (Çev. D. F. Şannan, A. G. Berkkunt), Ankara: Heretik.
- Businessht, (10 Mart 2016). "İş dünyası golf için bir araya geliyor", <http://www.businessht.com.tr/guncel/haber/1207649-dunya-kurumsal-golf-turnuvasi-is-dunyasini-bir-araya-getiriyor>, Erişim tarihi: 07.10.2016.
- Chaney, David (1999). *Yaşam Tarzları*, (Çev. İrem Kutluk), Ankara: Dost.
- Davis, Mike (2007). *Gecekondu Gezegeni*, (çev. Gürol Koca), İstanbul: Metis.
- Dewerpe, Alain (2000). "La "Stratégie" chez Pierre Bourdieu" Robbins Derek (Éd.), *Pierre Bourdieu*, 2. cilt, Londra: Sage Publications, 53-68.
- Edgell, Stephan (1998). *Sınıf*, (Çev. Didem Özyiğit), Ankara: Dost.
- Eke, Beğlü (1980). "Yaşama Tarzı ile Gelir Seviyesi Arasındaki İlişki", *Sosyoloji Konferansları*, 18. Kitap. İstanbul: İÜİF, 93-114.
- Erkal, Mustafa E., Özbay GÜVEN ve Dursun AYAN (1998). *Sosyolojik Açından Spor*, İstanbul: Der, 3. B.
- Ferréol, Gilles ve Jean-Pierre NORECK (2003). *Introduction à la Sociologie*, Paris: A. Colin.
- Giddens, Antony (2000). *Sosyoloji*, (Haz. H. Özel ve C. Güzel), Ankara: Araç.
- Haberturk, (26 Eylül 2016). "Cemiyet, siyaset ve iş dünyasının önde gelen isimleri, geçtiğimiz hafta sonu düzenlenen TAV Passport Bodrum Golf Cup'ta bir araya geldi",

<http://htkulup.haberturk.com/davetler/haber/1286830-golf-tutkunlari-bulustu>, Erişim tarihi: 07.10.2016.

Kaplan, Yılmaz ve Cihan AKKAYA (2013). "Toplumsal Tabaka Farklılıklarının Spora Yansıyan Sonuçları (Antalya Örneği)", *Mediterranean Journal of Humanities*, III/2, 143-158.

Karademir Hazır, Irmak (2014). "Bourdieu Sonrası Yeni Eşitsizlik Gündemleri: Kültürel Sınıf Analizi, Beğeni ve Kimlik", *Cogito*, Sayı 76, s. 230-261.

NTV, (4 Ekim 2013). "Patronlar Vodafone Red Alaçatı Balıkçılık Turnuvası'nda Ava Çıkıyor", <http://www.ntv.com.tr/yasam/patronlar-vodafone-red-alacati-balikcilik-turnuvasinda-ava-cikiyor,9-IwHB4bR0GzQr2an05A7A>, Erişim tarihi: 01.10.2016.

Öncü, Ayşe (2005). "İdealinizdeki Ev' Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı", *Mekân, Kültür, İktidar*, (Derl. Ayşe Öncü ve Petra Weyland), İstanbul: İletişim, s. 85-104.

Tezcan, Mahmut (1994). *Boş Zamanlar Sosyolojisi*, Ankara: Attila Kitabevi.

Ünal, Ahmet Zeki (2011). *Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik*, Ankara: Birleşik.

Yanıklar, Cengiz (2006). *Tüketimin Sosyolojisi*, İstanbul: Birey.

Yetim, Azmi (2000). "Sporun Sosyal Görünümü", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD)*, V (2000), 1: 63-72.

